

ПЕРСПЕКТИВИ ІНТЕГРАЦІЇ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ У ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПРОСТІР

Панькевич А.І., Колісник І.А., Гоголь А.М.

Вищий державний навчальний заклад України Українська медична стоматологічна академія м. Полтава

У статті представлено погляди на сучасний стан вищої медичної освіти в Україні та перспективи інтеграції до європейських вимог і нормативів.

Ключові слова: рейтинг, Болонський процес

Освіта – основа розвитку особистості, суспільства, нації та держави, запорука майбутнього України. Вона є визначальним чинником політичної, соціально-економічної, культурної та наукової життєдіяльності суспільства. Освіта відтворює і нарощує інтелектуальний, духовний та економічний потенціал суспільства. Вона є стратегічним ресурсом поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення авторитету і конкурентоспроможності держави на міжнародній арені. Структура освіти України за своєю ідеологією та цілями узгоджена із структурами освіти більшості розвинених країн світу.

За роки незалежності на основі Конституції України визначено пріоритети розвитку освіти, створено відповідну правову базу, здійснюється практичне реформування галузі. В державі реалізуються два стратегічних завдання: розширення доступу до отримання вищої освіти і досягнення рівня, відповідного до світових стандартів, що сприятиме найбільш повному задоволенню освітніх потреб громадян.

Законодавчі зусилля усіх Урядів України по імплементації рекомендацій Болонського процесу досі залишаються малоефективними. З одного боку, відбувся формальний акт входження України до Європейського простору вищої освіти та наукових досліджень, розвиваються міжнародні освітні проекти та номінально запроваджено Європейську кредитно-трансферну систему (ЄКТС). З іншого боку, в Україні не введено трициклову систему освітніх ступенів,

ЄКТС не стала основою організації навчального процесу та розробки стандартів вищої освіти, а компетентнісний підхід не став основою технології навчання та оцінки його результатів, університетська автономія залишається не більш, ніж популярним лозунгом, схеми міжнародної та національної мобільності студентів і викладачів не отримали широкої державної підтримки, система гарантування якості вищої освіти досі не побудована і підмінюється відомчим контролюванням діяльності навчальних закладів [1].

Загалом стан справ у галузі освіти, темпи та глибина перетворень не повною мірою задовольняють потреби особистості, суспільства і держави. Це стосується і вищої медичної освіти також. Зокрема, в Україні працює 18 навчальних закладів III-IV рівнів акредитації. Як результат, ринок освітніх послуг, за винятком останніх років, був достатньо привабливим, що зумовлено значною його місткістю (попит переважав пропозицію).

Незважаючи на окреслені позитивні моменти, вітчизняні дипломи поки що не визнаються західними роботодавцями. Хоча останнім часом запроваджуються досить успішні перетворення та інновації, які наближають українські дипломи до вимог ринку та західних стандартів.

Серед основних недоліків державної освіти відмічається корумпованість, формальність освіти, а також відтік кваліфікованих фахівців через низький рівень оплати їх праці. Крім того є суттєвий недолік: стандарти освіти навіть найкращих з наших навчальних закладів не співпадають з європейськими, і нерідко – навпаки: західна освіта не визнається нашими роботодавцями, а це знижує конкурентну привабливість вітчизняних ВНЗ в галузі вищої освіти.

В авторитетному рейтингу, складеному Інститутом вищої освіти Шанхайського університету Цзяо Тун, немає жодного українського вищого навчального закладу. Шанхайський, поряд з Британським, та Американським рейтингами вишів ще з минулого століття є найавторитетнішим у цьому плані. Вони зарекомендували себе як абсолютно некорумповані та об'єктивні. І саме до них освітянська громадськість ставиться з довірою. У цих рейтингах основним є той факт, що освітянська та наукова складові мають бути

представлені у вищому навчальному закладі практично в однакових пропорціях.

В Україні з радянських часів залишилась практика концентрації наукових здобутків в Академії наук, де взагалі немає освітянської складової. Тоді як в університетах розвиток науки вкрай обмежений. Західна система передбачає, що потрібно об'єднувати ці дві складові.

Принципове значення для рейтингів має співвідношення викладач – студент. Що менше у викладача студентів, то краще. У Кембриджі навчаються 16 тисяч студентів, працюють 3,5 тисячі викладачів, тобто п'ять до одного. В Україні на одного викладача припадають 10-13 студентів. А, згідно з нашою програмою економічних реформ, планується ще збільшити цей показник.

Важливим також є показник кількості іноземних студентів, котрі навчаються у вишах, особливо на магістерському рівні. У країнах Євросоюзу уже стала традиційною практика, коли студент один семестр або навіть один рік навчається в іншому університеті (бажано в іншій країні). Для цього розроблені спеціальні механізми, зокрема стипендіальні програми. У нас же таких механізмів немає не лише для навчання студентів за кордоном, але навіть усередині країни. Тому у рамках чинної програми «Спільний простір Європейської освіти» університети України відкривають факультети Європейських студій та започатковують Європейські навчальні курси. Багато університетів України спільно з університетами інших країн Європи розробили узгоджені освітньо-професійні програми і тепер мають змогу видавати випускникам, окрім українського диплома також диплом університету – закордонного партнера. Крім того, зростанню мобільності студентів, викладачів, науковців сприяє запровадження технологій дистанційної освіти, розширення мережі філій вищих начальних закладів України за кордоном, створення тимчасово і постійно діючих інформаційних центрів, підготовчих факультетів і відділень, поглиблене вивчення іноземних мов, проведення міжнародних симпозіумів і конференцій, що відкриває нові можливості для вдосконалення власне національної системи вищої освіти.

Ще один показник, за яким ми повністю програємо – це кількість нобелівських лауреатів, котрі викладають у вищому навчальному закладі. Тут Україна не має що заявити.

Окрема вимога – так званий індекс цитувань. Для цього наші викладачі мають публікувати свої наукові роботи у світових виданнях. А українські викладачі друкують свої роботи в наших журналах, котрі мають доволі обмежене коло читачів.

Наостанок, в рейтингах береться до уваги й кількість іноземних викладачів, котрі працюють у конкретному виші. В Україні це поодинокі випадки. Щодо мобільності викладачів, то в країнах Євросоюзу вітають залучення до навчального процесу зарубіжних спеціалістів. Наприклад, вважається бажаним участь іноземних науковців при захисті дисертаційних робіт. У нас же зробити це практично неможливо, оскільки сформована складна процедура нострифікації дипломів про вищу освіту.

Щодо конкурентноспроможності української освіти на світовому ринку освітніх послуг, то безумовною є її цінова привабливість. Окрім того, що освіта в нас досить дешева за європейськими мірками, вартість життя в Україні також є доступною. Наприклад, навчання на стоматологічному факультеті у країнах Європейського союзу коштує 12500-25000 USD на рік, а навіть досить скромне студентське життя потребує, як мінімум 1000-1500 USD. Тобто вартість одного року навчання дорівнює приблизно двом повним дипломам про вищу освіту в найпрестижніших ВНЗ України. Навіть, скажімо у привабливій останнім часом для наших студентів Чехії (вартість скромного життя становить близько 120 USD на місяць, що приблизно співвідноситься з аналогічними цифрами стосовно України) рік навчання на медичному факультеті Карлова університету коштуватиме в 10 разів дорожче за аналогічний рік в українському медичному університеті [3; с. 34].

Незважаючи на досягнення освіти, які забезпечує нова соціополітична система України, вона, однак, ще не забезпечує потрібної якості. Чимало випускників вищих навчальних закладів не досягли належного рівня

конкурентоспроможності на європейському ринку праці. Це зобов'язує глибше аналізувати тенденції в європейській та світовій освіті.

Побудова локальних систем управління якістю стає дедалі більш популярною в багатьох вищих навчальних закладах. Складною перепорою на цьому шляху є брак апробованих у національній практиці інструментів забезпечення якості та протидії негативним явищам, на кшталт, плагіату, замовних академічних робіт, хабарництва, змов некомпетентних викладачів з невимогливими студентами тощо [1].

Перспективи розширення участі студентів у забезпеченні якості вищої освіти в Україні пов'язані з реальною імплементацією Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти та наступних (після 2006 року) документів. Нормою повинно стати залучення студентів до всіх стадій оцінювання якості освіти: внутрішнього і зовнішнього забезпечення якості, діяльності агенцій із зовнішнього забезпечення якості. Участь студентів у внутрішньому забезпеченні якості передбачає визнання їх ролі та місця в політиці закладу та затверджених процедурах забезпечення якості, залучення до офіційного механізму затвердження, перегляду та моніторингу освітніх програм, можливість впливу на розробку критеріїв, правил і процедур оцінювання студентів, відбір викладачів та оцінку їх діяльності, достатність наявних навчальних та інформаційних ресурсів, доступ до публічної інформації.

У рамках Болонського процесу формується Європейський простір вищої освіти (ЄПВО), що визначений географічними та інституційними нормами Європейської культурної конвенції. Болонський процес передбачає структурне реформування національних систем вищої освіти країн Європи, зміну освітніх програм і проведення необхідних інституційних перетворень у вищих навчальних закладах Європи. Проте він не передбачає уніфікації змісту освіти. Навпаки, у багатьох документах зазначається, що "кожна країна-учасниця повинна зберегти національну палітру, самобутність та надбання у змісті освіти і підготовці фахівців з вищою освітою, а далі запровадити інноваційні

прогресивні підходи до організації вищої освіти, які є властивими ЄПВО" [2; с. 11].

Напрями розвитку вищої освіти в Україні, з одного боку, стратегічні, з іншого – вони дадуть імпульс для подальшого поліпшення стану освіти і науки вже в недалекому майбутньому.

Перший напрям – це розширення доступу до вищої освіти, другий – якість освіти й ефективність використання фахівців з вищою освітою, третій – це інтеграційні процеси.

Метою є і те, щоб Європа зрозуміла, що в Україні наявна потужна система вищої освіти, потужні школи.

Як свідчить практика багатьох європейських країн, однією з умов підвищення якості вищої освіти є посилення відповідальності вищих навчальних закладів за результати діяльності шляхом розширення демократичних засад їх функціонування та поглиблення університетської автономії. Надання вищим школам реальної автономії має стосуватися як фінансової сфери, так і навчального процесу. При цьому потрібно відмовитися від дріб'язкового регламентування життя вищих шкіл, надавши їм можливість гнучко реагувати на ті виклики, що існують на ринку праці. Основним критерієм оцінки вищого навчального закладу повинні стати не показники, які здебільшого мають кількісний і формальний характер (кількість студентів, кількість викладачів з науковими ступенями, кількість спеціалізованих учених рад тощо), а якість підготовки випускників того чи іншого університету, їхня конкурентоспроможність на ринку праці. При цьому бажано, щоб оцінка якості освіти випускників визначалася не тільки державними, а й громадськими інституціями.

Водночас очевидним є і те, що ширша автономія вищих навчальних закладів неминуче призведе до більшої залежності їх від громадського контролю, а отже й громадської підтримки.

Важливе значення в перспективах розвитку освіти посідає моніторинг якості вищої освіти та моніторинг якості викладання. Якщо запровадження

кредитно-модульної системи дозволить нам із часом і в міру її вдосконалення та відпрацювання забезпечити об'єктивний контроль за якістю знань студента, то якість роботи викладача залишається поза зоною досяжності. У деяких навчальних закладах накопичено значний досвід упровадження системи оцінки діяльності викладача безпосереднім споживачем його послуг – студентом. Ця оцінка анонімна, тому її результати є коректними [4; с. 182].

Мотивація і ставлення до роботи викладача, який отримав негативну оцінку студентів, різко змінюється і здебільшого у позитивний бік. Поза всіляким сумнівом, слід активніше використовувати такий інструментарій впливу на підвищення якості навчання.

Головним пріоритетом розвитку національної системи освіти є курс на перетворення її в ґрунтовну та якісну галузь. На сьогодні вважається край важливим наблизити українську освіту до міжнародних стандартів, збагатити її дієвими теоретичними і практичними розробками, оптимізувати структуру, забезпечити високоякісними кадрами. Вирішення соціальних та економічних проблем, що стоять перед освітою, буде залежати від того, чи вдасться забезпечити максимальну мобілізацію можливостей і реалізацію здібностей кожної людини як суб'єкта діяльності.

Складовими сучасної парадигми української освіти є випереджаючий розвиток системи освіти, орієнтованої на нові потреби суспільства; вироблення нової системи цінностей у молоді і нових відносин між викладачем і студентом; формування такої мотивації навчання, яка орієнтована на актуалізацію власної системи цінностей; подолання технократизму освіти; забезпечення освітнього процесу новими методиками із гуманістичним спрямуванням; орієнтація на цілісно-розумовий та морально-естетичний зміст навчання, привнесення в нього елементів духовної самобутності та реальної самодіяльності [5].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Вхідження національної системи вищої освіти в європейський простір вищої освіти та наукового дослідження : моніторинг. дослідж. : аналіт. звіт /

Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. Фонд дослідж. освіт. політики» ; кер. авт. кол. Т.В.Фініков. – К. : Таксон, 2012. – 54 с.

2. Біла Ольга Григорівна. Вища освіта України і Болонський процес: навч. посіб. – Л. : ЛКА, 2009. – 96с.

3. Вільський Г.Б., Левківський К.М., Мельник С.В., Сухарніков Ю.В. Суспільство і трансформація вищої освіти в Україні: навч. посіб. – Миколаїв : КП "Миколаївська обласна друкарня", 2008. – 181с.

4. Основні засади розвитку вищої освіти України: навч.-метод. посібник / І.О. Вакарчук (ред.). – К. : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2008. – 172с.

5. Вища освіта України і Болонський процес: Навч. пос./ За ред. В.Г. Кременя. – Т.: Навч. Книга. – Богдан. – 2004. – 384 с.